

Türkçeyi Türkçeye çevirmeli mi?

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Hakkı Devrim'le Doğan Hızlan arasında başlayan tartışma, bir süredir değinmek istediğim bir konuyu yazma fırsatını sağladı bana.

Devrim, geçmişte yazılmış kitapların içerdiği 'eski' sözcüklerin yenileriyle değiştirilmesini istiyor, Doğan Hızlan da edebiyat adına buna karşı çıkıyor. İki taraf da haklı ama bu aşamada Devrim biraz daha haklı gibi duruyor. Geçen hafta, en 'yaşlısı' 1980 doğumlu, on altı öğrencilik sınıfta kimsenin 'tekamül' gibi sıradan bir sözcüğü bilmediğini dehşetle fark ettim. Bu, Devrim'i mutlaka haklı hale getiren bir durum. Fakat, Hızlan'ın iddiası da aşılamayacak bir iddia olduğundan, sorunu, metinleri özgün halleriyle ama eski sözcüklerin açıklamalarını da metnin altında/yanında vererek çözebiliriz. Nitekim, Atila Özkırımlı, Yakup Kadri'nin kitaplarını böyle yayınladı; pekala da oldu. Bu, Batı'da da en yaygın uygulama.

Ne var ki, iş bu kadar değil. Bu kadarı hiçbir şeyi çözmez. Çünkü, iş sözcüklerin ötesinde bir kültür tartışmasıdır. O noktada Hızlan'ın iddiaları önem kazanıyor ve özel bir dikkati gereksiniyor. Çünkü, Devrim'in 'yararcı' anlayışına karşı Hızlan, bilmenin gereği gibi, yazı-konuşma dili ayrımı gibi çok doğru, çok önemli saptamalarda bulunuyor. O zaman sorun bir bilinç ve eğitim sorunu haline geliyor. Ama o da 'gereksinim'le ilgili bir şey.

Gereksinim dediğim şey bizde eğitimin günlük hayatı kapsayıp, o anlamda ihtiyaç duyulmayan şeyi, yani kültürü dışlaması. Bu durumda, hayatın içinde yeri bulunmayan 'eski' Türkçe bilgisinin sınırları nerede bitecek ve bunun gerekçesi ne olacak? Bu soruyu sadece sözcük düzeyinde yanıtlamak hem anlamsız hem de olanaksız. Önemli olan sözcükle belirlenen şeyi, metinleri, edebiyatı, duyusu bir kültür olarak algılamak ve yaşamak. Bu da bir eğitim sorunudur. Ortaokuldan, liseden başlayarak öğrenciler 19. yüzyıl metinlerini, eğer o dönemi hazırlayan koşullarla ve onların sonucu olan düşünsel meselelerle iç içe 'öğrenirse' bu iş kültür olarak bir noktaya kadar çözülebilir.

Bu, Batı'da yapılan ve 'humanities' denilen şey. Bunun için açıklamalı özgün metinler kullanılıyor. Öğrenilmesi istenen şey ise genel olarak 'bilinç' ve kültür. Fakat, işin vahameti şuradan belli ki, bu sözcüğün Türkçede karşılığı bile yok. 'Beşeri bilimler' diyoruz. O da bir alanın, disiplinin adı. Oysa, öyle bir model kurulabilirse, tartışma, sözcük tartışması olmaktan çıkar. Bir toplumun kendisini hazırlayan tarihsel birikimi kavraması ve onunla eklemlenmesi ve bir bilinç sorunu olarak gelişir. Gene bu yoldan, konuşma dili aşılar, bir kültür dili ve düzeyi oluşur. Yazı dili konuşmanın bittiği yerde başlar.

Bu yapılabilir mi? Ben umutsuzum. Çünkü, yazı dili ve kültür, kim ne derse desin bir ülkede burjuvazinin malıdır. Türkiye'de ise 'yeni', yani elli yıllık burjuvazi kültür sorunlarının dışındadır. Eğitim, sadece teknolojist bir mantıkla ele alınıyor. O zaman da bir ülkede edebiyat da, tarih bilinci de, kültür de yok oluyor. Günlük hayatın ilkelliği ve hızı ise daha kapsamlı bir bilinci gereksinmiyor ve sıradan, tükenmiş bir dil yeterli sayılıyor. Burjuvazi, hayatı oradan yaşıyor çünkü. Derinleşmek ve duymak değil, sadece iletişim geçerli olunca 300 sözcük yazmaya, 100 sözcük de konuşmaya yetiyor. Daha doğrusu yazmamaya ve konuşmamaya yetiyor.

Çevirmek gerekiyorsa bu gidişi tersine çevirmek gerekir.